

Zelemér.

Volt egyszer Csongrád megyében egy község, melynek neve *Zelemér* alakban van feljegyezve (Csánki: Magy. Tört. Földr. V, 684). Mivel a Helységnévtár szerint Hajdu megyében ma is van egy *Zelemér* nevű puszta, ezért feltehetjük, hogy az egykori Csongrád megyei község neve is *é*-vel *Zelemér*-nek hangzott. És Békés megyében is volt egykor egy *Zelemeres*, *Zylemeres*, *Zylemires*-nek írott község (Csánki: i. h. V, 656). Ez utóbbi változatok *y* betűje azt bizonyítja, hogy *e* név első tagjában eredetileg *i* volt, mely utóbb egészen szabályosan egy fokkal nyíltabbá vált, úgyhogy *e* helynevek legrégibb ismert alakja *Zilemér*, *Zilemérés*, majd *Zēlemér*, *Zēlemérés* volt. Az *i* hangú *Zilemér* alak azonban okvetetlenül eszünkbe juttatja azt, hogy volt a régi magyar nyelvben egy *szilemér* (> *szülemér*) alakú főnév (Gombocz: MNy. IX, 143, Zsirai: u. o. 239), a R. *szil* > *szül* ige főnévi származéka (mint *alszik*: N. *alamár* 'sokat alvó, lusta', *csal*: R., N. *csalamár* 'hamiskás, ravasz', *ül*: N. *ülemér* 'dagamatban megült mérég' és talán *él*: *Elemér*, *Me-lich*: MNy. XXV, 178), melynek 1. 'szülött, utód' → 2. 'malac' volt a jelentése. Ezt a szót egy adat tanúsága szerint (Gombocz: MNy. XXI, 130) egykor személynévként is használták s a fenti helynevek ezen egy adat hitelességét most megerősítik. E helynevek története ugyanis kétségtelenül azzal kezdődik, hogy abban az időben, mikor a magyarság a nomád életmódot kezdte felcserezni a letelepedéssel, egy-egy *Szilemér* nevű magyar megszállott Csongrád és Hajdú megyének egy-egy pontján, egy becéző -s képzővel *Szilemérés*-nek nevezett pedig Békés megyének egyik pontján. Ezen telepeket (amelyeken utóbb egy-egy falu is keletkezett, de amelyek azóta ismét elpusztultak) aztán a környékbeli lakók régi magyar szokás szerint első települőjük nevéről **Szilemér*-nek és **Szilemérés*-nek nevezték. Miután pedig a R. *szilemér* köznév elavult, s ennek következtében a nyelvérzék számára teljesen elhomályosult e **Szilemér* és **Szilemérés* helyneveknek a R. *szil*. (> *szül*) igével való kapcsolata, szókezdő sz hangjuk helyébe lassanként *z* lépett (mint számos más esetben is, pl. *Zagyva*, *Zala*, *Zamárdi*, *Zaránd*, *Zēnta*, *Zoltán*, *Zombor*, *zamat*, *zarándok*, *zeke*, *zománc*, *zug* stb.), az *i* helyébe pedig a már említett nyíltabbá válással *é*. Így lett a *Szilemér* és *Szilemérés* (a. m. 'utód') nevű egykori magyarok nevéből *Zēlemér* és *Zēlemérés* helynév.

Horger Antal.